

Dr hab. Anna Karpińska, prof. UwB
Kierownik Zakładu Dydaktyki Ogólnej
Wydział Nauk o Edukacji
Uniwersytet w Białymstoku

OCENA

rozprawy doktorskiej s. mgr Iwony Lis pt.
Urzeczywistnianie wartości odpowiedzialności przez młodzież szkolną
jako czynnik warunkujący osiągnięcia edukacyjne
Stadium teoretyczno-empiryczne
Lublin 2022, ss. 338,
przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Krystyny Chałas

Recenzowana rozprawa doktorska wychodzi naprzeciw zgłaszanej w literaturze i dostrzeganej w praktyce edukacyjnej potrzebie eksplorowania dydaktyki i procesu wychowania w wymiarze aksjologicznym. Nie istnieje bowiem kształcenie i wychowanie bez wartości, a ich znaczenie w rozwoju i życiu człowieka jest bezdyskusyjne. Wszak „przestrzeń edukacyjna jest zawsze przestrzenią aksjologiczną” (W.Pasterniak). Zaś odpowiedzialne funkcjonowanie w różnych obszarach życia jest jednym z wymiarów dojrzałości człowieka. Stąd kształtowanie postawy odpowiedzialności i zaszczepianie jej jako wartości winno być jednym z kluczowych zadań pedagogów.

Podjęcie problematyki urzeczywistniania wartości odpowiedzialności przez młodzież szkolną w kontekście jej osiągnięć edukacyjnych ma głębokie uzasadnienie (poznawcze, metodologiczne, społeczne i użytkowe), wynikające z troski o człowieka i jego integralny rozwój, gdyż jak podkreśla promotor recenzowanej dysertacji „Człowiek nie jest jedynie odbiorcą wartości czy przedmiotem ich oddziaływania, ale jest ich twórcą” (K.Chałas).

Stąd podjęcie wskazanej problematyki przez Doktorantkę i uczynienie jej przedmiotem rozważań teoretycznych a zwłaszcza badań empirycznych, uznać należy za niezwykle trafne i znaczące dla teorii, a nade wszystko praktyki edukacyjnej. Z tych też względów praca zasługuje na aprobatę, uznanie i gratulacje pod adresem Doktorantki i Jej Promotorki – Profesor dr hab. Krystyny Chałas, której piśmiennictwo naukowe, wyznaczyło Doktorantce płaszczyznę krytyczno-kreatywnego oglądu interesującej ją problematyki.

Na podkreślenie zasługuje merytoryczne uzasadnienie przez Kandydatkę wyboru tematu i rangi podjętej problematyki, z wyakcentowaniem fundamentalnej przesłanki, tj. znaczenia wartości w rozwoju i życiu człowieka, a jednocześnie zauważalnej tendencji do marginalizowania wartości moralnych, w tym odpowiedzialności (por. *Wstęp*) oraz wyraźna motywacja naukowa do rzetelnego zgłębienia podjętego tematu. Temat i problematykę pracy oceniam jako bardzo wartościową, istotną i znaczącą, zaś jej cele jako obiecujące. W tym miejscu wyrażam nadzieję, iż zbudowana/zaprojektowana przez Doktorantkę pedagogia odpowiedzialności w świetle pedagogiki personalistycznej, bazująca na integracji odpowiedzialności z godnością, miłością i wolnością, może stanowić istotny wkład w rozumienie, realizację i efektywność procesu kształcenia i wychowania do wartości młodzieży szkolnej. Z perspektywy recenzenta, rozprawa stanowi cenny głos w dyskusji naukowej w obszarze stymulowania osiągnięć edukacyjnych poprzez urzeczywistnianie wartości odpowiedzialności.

Struktura dysertacji jest spójna, przejrzysta, klarowna i konsekwentnie zachowana. Zawiera wyraźnie wyodrębnione warstwy: teoretyczną (na którą składają się 2 rozdziały zawarte na ok.90 stronach), metodologiczną (10 stron), empiryczną (na którą składa się 1 rozdział zawarty na 75 stronach) oraz projektową (1 rozdział zawarty na 14 stronach). Dopełniające elementy to wstęp, zakończenie, rozbudowana bibliografia – dobrana w sposób uzasadniony tematem pracy, choć zawierająca pozycje nie koniecznie w niej wykorzystane. Integralną częścią rozprawy jest spis tabel i schematów oraz aneks, zawierający wzory narzędzi badawczych. Całość poprzedzona została spisem treści, świadczącym o logicznym układzie dzieła.

A oto jak przedstawia się **zarys konstrukcji pracy i zawartość poszczególnych rozdziałów** wraz z moją syntetyczną oceną odnoszącą się do całości analiz literaturowych, metodologicznych i empirycznych Autorki zamieszczonych w poszczególnych sekwencjach rozprawy.

Jak wynika z opisanej konstrukcji pracy, poczynania empiryczne poprzedzone zostały stosunkowo obszernym i wielostronnym przeglądem literatury przedmiotu.

Rozdział I zatytułowany *Wartość odpowiedzialności w życiu młodzieży szkolnej* to zawarta na 67 stronach, w 8 podrozdziałach analiza podstawowej dla dysertacji terminologii: wartości (1), rozumienia wartości w różnych naukach (2), charakterystyka odpowiedzialności jako wartości (3), ze szczególnym zwróceniem uwagi na odpowiedzialność jako wartość i postawę (4), rodzajów odpowiedzialności (5) z wyodrębnieniem odpowiedzialności moralnej

(6), funkcji odpowiedzialności w życiu młodzieży (7), dotychczasowych badań nad wartością odpowiedzialności (8).

Autorka słusznie podkreśla brak jednoznacznej definicji pojęcia wartości, co wynika m.in. z ich interdyscyplinarnego charakteru. Stąd w dalszej części rozdziału przedstawione zostały wybrane podejścia do wartości w filozofii, socjologii, psychologii i pedagogice (2). Na tle analiz etymologiczno-słownikowych oraz wybranych autorskich interpretacji Doktorantka eksponuje rozumienie wartości za swoimi patronami naukowymi, głównie za K.Chalas i jej ideą wychowania ku wartościom. Podobnie zresztą czyni w odniesieniu do pojęcia konstytutywnego dysertacji, jakim jest odpowiedzialność. Rozważania o roli i znaczeniu wartości w procesie edukacji szkolnej „okraszone” są także reprezentatywnymi cytatami, m.in. myślą M. Nowaka, który twierdzi, że „nie sposób mówić o wychowaniu człowieka bez postawienia problemu wartości, a zatem mają one szczególne miejsce i rolę w pedagogice” (s.29). Trudno odmówić racji i rangi takiej konkluzji.

Przedmiotem analiz w rozdziale I. uczyniono rzecz jasna szczególnie interesujący Doktorantkę rodzaj wartości: odpowiedzialność. Wszak „bez odpowiedzialności – jak stwierdza K.Chalas - nie ma człowieka, nie ma życia ludzkiego, a tym samym nie ma <świata z ludzką twarzą>”(s.33). Nic zatem dziwnego, że Doktorantka podjęła udaną próbę przedstawienia definicji tego wieloznacznego pojęcia oraz ukazania zarysu filozoficznego, prawnego, etycznego, psychologicznego, socjologicznego oraz pedagogicznego ujęcia odpowiedzialności. Następnie ukazała odpowiedzialność jako wartość i postawę (4), charakteryzując w tym kontekście człowieka odpowiedzialnego (za m.in. E.Albińską, A.Karasowską). Na uwagę zasługuje interesujące opisanie rodzajów odpowiedzialności w postaci jej wymiarów, obszarów, kręgów oraz zwrócenie uwagi na szczególny rodzaj odpowiedzialności: odpowiedzialność moralną. Doktorantka podkreśla obecne w literaturze powiązanie odpowiedzialności jako wartości moralnej z wolnością oraz prawdą i dobrem. W rozważaniach nad funkcjami odpowiedzialności w życiu młodzieży, zwraca uwagę m.in. na czynniki ważne dla rozwijania odpowiedzialności podmiotowej, podkreśla aspekt powiązania odpowiedzialności z celem życiowym oraz sposobem jego realizacji.

Z perspektywy tematu dysertacji bardzo zasadna i udana okazała się prezentacja wyników dotychczasowych badań dotyczących obszaru odpowiedzialności w życiu człowieka, co znajdujemy w kolejnym podrozdziale (8), świadczącym o: po pierwsze - dużej erudycji Doktorantki, a po wtóre - będącym doskonałym tłem dla przedstawienia badań własnych, które

w znakomity sposób dopełniają te obszary tytułowej wartości, które stanowiły tzw. „białą plamę” na mapie aksjologicznych eksploracji.

W rozdziale II zatytułowanym *Osiągnięcia edukacyjne młodzieży*, którego treści zamieszczono na 20 stronach, zawartych w 5 podrozdziałach, przedstawiony jest przegląd definicji tego pojęcia (1), z ważnym ustaleniem, iż w rozprawie doktorskiej pojęcie osiągnięć edukacyjnych będzie używane zamiennie z pojęciem osiągnięcia szkolne i zawierać będzie w sobie osiągnięcia dydaktyczne i wychowawcze. W dalszej części zaprezentowano rodzaje osiągnięć edukacyjnych i ich charakterystykę (2), a także zwrócono uwagę na miejsce i zakres komponentów odpowiedzialności w Podstawie programowej kształcenia ogólnego (3 i 4). Dokonano też przeglądu badań w obszarze osiągnięć edukacyjnych (5).

Doktorantka z dużym zapałem prezentuje wskaźniki i uwarunkowania osiągnięć szkolnych, przyjmując, iż „deklarowana przez uczniów hierarchia wartości i miejsce w niej odpowiedzialności stanowią czynnik warunkujący osiągnięcia edukacyjne” (s.84).

Analizując różne autorskie klasyfikacje osiągnięć szkolnych, na użytek rozprawy za wiodącą przyjmuje warstwicową teorię rozwoju człowieka S.Kunowskiego, która stała się podstawą wyróżnienia osiągnięć dydaktycznych i wychowawczych. W wyniku analizy literatury, Autorka wskazuje, iż „urzeczywistnianie wartości odpowiedzialności w odniesieniu do ucznia i do nauczyciela pełni funkcję zobowiązującą i dynamizującą rozwijanie osiągnięć edukacyjnych” (s.94).

Moją szczególną uwagę, jako dydaktyka rozmiłowanego w ontodydaktyce, zwróciła bardzo interesująca analiza a przede wszystkim interpretacja miejsca i zakresu wartości odpowiedzialności w treściach ogólnych i szczegółowych kształcenia poszczególnych przedmiotów nauczania zawartych w Podstawie programowej średniej szkoły ogólnokształcącej (tabela 2, s.95). Jak ocenia Pani zakres odpowiedzialności występujący w tym dokumencie? Jakie zgłosiłaby Pani sugestie zmian w treściach kształcenia z perspektywy osoby, która dostrzega w wartości odpowiedzialności czynnik warunkujący osiągnięcia szkolne?

Uogólniając, **teoretyczne rozdziały rozprawy (I-II)**, są świadectwem dużej erudycji Autorki. Mają w sumie wiele walorów. W poszczególnych partiach znajdujemy wartościowy przegląd literatury, otrzymujemy wykład teoretycznych podstaw badań własnych Doktorantki, poznajemy Jej preferencje teoretyczne. Wszystko to świadczy o rozległej wiedzy Pani

magister, nie tylko z dziedziny pedagogiki (także filozofii, psychologii, socjologii) oraz o pewnej dojrzałości w wykorzystywaniu tej wiedzy, zdolności do zgrabnego i syntetycznego konstruowania tekstu, słowem świadczy o właściwym przygotowaniu teoretycznym. Ma tu miejsce bardzo dobra kwerenda literatury, zważywszy na interdyscyplinarny charakter podjętej problematyki. Dodać należy, że rozprawa sytuuje się w naukach pedagogicznych i wykorzystuje osiągnięcia różnych subdyscyplin, takich jak: pedagogika ogólna, dydaktyka ogólna, aksjologia pedagogiczna, pedagogika szkolna, pedagogika personalistyczna i inne. I to jest widoczne w analizach teoretycznych, jak również w odważnym sięganiu do źródeł podczas konfrontowania wyników badań własnych z literaturą.

Podstawy metodologiczne własnych badań empirycznych (rozdział III), zwyczajowo wymagają szczególnej refleksji. Zamieszczone zostały zaledwie na 10 stronach, ale zawierają wystarczające określenie podstawowych składników procesu badawczego w postaci sformułowania przedmiotu i celu badań (1), problemów i hipotez badawczych (2), zmiennych i wskaźników (3), metod, technik i narzędzi badawczych (4) oraz charakterystyki terenu badań i badanej grupy(5) . Przedstawiona została także w sposób klarowny organizacja i przebieg badań (6).

Stwierdzam, że składniki procesu badawczego zostały opracowane **zgodnie z wymaganiami metodologii współczesnych badań pedagogicznych**, stwarzając przesłanki do zgromadzenia materiału empirycznego wystarczającego do podjęcia próby odpowiedzi na pytania badawcze. Uszczegóławiając:

- Przedmiot badań został jasno określony (s.102).
- Sformułowano – jak pisze Doktorantka – „cel badań empirycznych” (s.102) (we Wstępie określa go „nadrzędnym”). Zaskakujące jest usytuowanie trzech rodzajów celów badań (wyodrębnionych – i słusznie – za J.Gniteckim): teoretycznego, poznawczego i praktycznego we Wstępie rozprawy . Zwyczajowo ich miejsce jako podstawowego założenia metodologicznego badań własnych jest w rozdziale metodologicznym.
- Główny problem badawczy zawarty został w pytaniu o związki i zależności między zmiennymi (s.103). Doktorantka dokonała jego drobiazgowej dekompozycji formułując aż 14 problemów szczegółowych. Warto zauważyć, że niektóre z nich mają wyraźnie diagnostyczny charakter (por. p.1-3, p.5-9, p.12), który zwalnia badacza z potrzeby formułowania hipotez w projekcie badawczym. Doktorantka nie skorzystała z tego przywileju, wyróżniając konsekwentnie hipotezy szczegółowe do każdego problemu. W przypadku p.12, który koresponduje z zastosowaną w badaniach techniką: Kartą

swobodnej wypowiedzi, służącą realizacji jakościowego wymiaru badań, jest to zabieg kontrowersyjny!

- Poprawnie określono zmienną zależną i zmienne niezależne przypisując im odpowiednie wskaźniki.
- Wiodącą metodą badawczą uczyniono sondaż diagnostyczny, zaś techniką badawczą ankietę oraz kartę swobodnych wypowiedzi. Wymieniono też metody i techniki statystyczne: test –chi kwadrat, korelacja rang Spearmana, test U Manna-Whitney’a
- Posłużono się narzędziem badawczym w postaci kwestionariusza ankiety własnego autorstwa. Został on szczegółowo scharakteryzowany w rozdziale metodologicznym.
- Rozdział metodologiczny dopełnia charakterystyka terenu badań (wybrane szkoły średnie: 8 liceów i 8 techników z województwa lubelskiego) oraz badanej grupy, tj. 400 uczniów z terenu Lubelszczyzny, spośród których do analiz zakwalifikowano 297 (zaskakuje tak duża liczba niepoprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankiet – to ponad 25%!)

Część metodologiczna rozprawy jest zazwyczaj najbardziej dyskusyjną, a nieczadko kontrowersyjną częścią pracy. Zwykłam polegać na opinii i akceptacji promotora, który reprezentuje określoną szkołę metodologiczną. Ogólnie stwierdzam zatem, że warstwa metodologiczna ocenianej rozprawy świadczy o wystarczającym przygotowaniu Doktorantki do projektowania i prowadzenia podstawowych badań pedagogicznych z wykorzystaniem różnych orientacji metodologicznych utrzymanych w paradygmacie pozytywistycznym i częściowo humanistycznym (analiza jakościowa swobodnych wypowiedzi).

Wysoko oceniam konceptualizację badań, które zostały dobrze osadzone na tle dotychczasowego pisarstwa naukowego.

Część empiryczna rozprawy przedstawia ilościową i częściowo jakościową analizę uzyskanych danych, prezentowanych zarówno w sposób opisowy, jak i w formie tabelarycznej (61 tabel). Jest to przykład dobrej, wnikliwej, rzetelnej prezentacji wyników pracochłonnych badań. Ich efekt zawarto w rozdziale IV.

Rozdział IV (75 stron) zatytułowany *Wartość odpowiedzialności jako czynnik warunkujący osiągnięcia edukacyjne w świetle wyników własnych badań empirycznych* zawiera analizę ilościową i jakościową wyników badań własnych, ukazując miejsce wartości odpowiedzialności w hierarchii wartości na podstawie deklaracji badanych jako czynnika warunkującego poziom osiągnięć edukacyjnych (1,2), deklarowany przez badaną młodzież stopień urzeczywistniania komponentów wartości odpowiedzialności, tj.: stopnia

odpowiedzialności, stopnia powinności konieczności podjęcia wyborów, stopnia gotowości ponoszenia konsekwencji swoich wyborów i zachowań, stopnia zaangażowania w działania będące nośnikami obiektywnego dobra oraz stopnia poczucia winy (3). Doktorantka przedstawiła też interesującą analizę związków i zależności pomiędzy stopniem urzeczywistniania poszczególnych komponentów wartości odpowiedzialności a osiągnięciami dydaktycznymi młodzieży. Myślę, że dla czytelności analiz ten fragment rozprawy zasługuje na wyodrębnienie w randze kolejnego podrozdziału (jako podrozdział 4 w rozdziale 4).

Podjęte badania, a nade wszystko ich odpowiedzialna i profesjonalna analiza z wykorzystaniem metod statystycznych pozwoliły Doktorantce określić poziom osiągnięć edukacyjnych uczniów szkół średnich w wymiarze dydaktycznym i wychowawczym oraz ustalić jego związek z urzeczywistnianiem wartości, akcentując wartość odpowiedzialności i jej komponenty.

Doktorantka zastosowała przejrzysty tok prezentacji, analizy i interpretacji wyników badań. Realizacja każdego zadania badawczego kończy się zgrabnym wnioskowaniem. Taka narracja sprawia, że tekst rozprawy czyta się z przyjemnością i ze zrozumieniem. Autorka bardzo swobodnie porusza się po poszczególnych zagadnieniach, wykazując duży potencjał intelektualny w zakresie konstruowania dyskursu naukowego, a przede wszystkim rozwiązywania problemów badawczych. Z dużym zainteresowaniem odczytałam analizę swobodnych wypowiedzi badanych, które w doskonały sposób uzupełniają, często uzasadniają bądź ilustrują występowanie istotnych statystycznie zależności pomiędzy zmiennymi lub ich brak. To cenne metodologicznie rozwiązanie, nadające, koniecznej z punktu widzenia poprawności naukowej, precyzyjnej analizie i interpretacji wyników badań empirycznych, wymiar humanistyczny, jakże pożądany z uwagi na aksjologiczną problematykę eksploracji.

Na tle przedstawionych wyników badań rodzą się w sposób naturalny pytania, a nawet niepokoje. Jak Pani jako pedagog, ale także osoba związana z formacją kościoła katolickiego odbiera/ocenia orientację aksjologiczną badanej młodzieży w perspektywie odpowiedzialności? Rozumiem, że z badań wylania się obraz raczej pozytywny, mający swoje blaski (np. większość badanej młodzieży określa siebie jako człowieka odpowiedzialnego, deklarując urzeczywistnianie wartości czyli wprowadzanie jej w życie, głównie poprzez wykonywanie obowiązków; wprawdzie wysokie miejsce odpowiedzialności w hierarchii wartości warunkuje w niskim stopniu osiągnięcia edukacyjne, ale to nie jest najważniejsze), ale i cienie.

I o te „cienie” chciałabym Panią zapytać. Tym bardziej, że niektóre wyniki badań są zaskakujące, a nawet niepokojące, np.:

- Na s.139 czytam „niepokoi niski poziom deklaracji poczucia powinności wykonywania postawionych zadań w stopniu wysokim i bardzo wysokim w narodzie polskim”. Mnie też niepokoi takie ustalenie. Postawa patriotyczna, odpowiedzialność za ojczyznę zawsze była immanentną cechą młodych Polaków. Jak Pani zinterpretuje ten wynik?
- Podobnie na s. 148 czytamy „jedynie 1/3 badanych odczuwa poczucie winy w wysokim stopniu, gdy nie dba o rozwój swojej kultury osobistej i kultury słowa”. Ten wynik oczywiście niepokoi, choć mniej zaskakuje, gdyż powszechnie wskazuje się na deprawację języka, która – jak pisał Kazimierz Denek – jest „świadectwem zawstydzającego regresu cywilizacji” i „najtrudniej uleczalnym okaleczeniem”.

W czasach ogromnego chaosu językowego, kiedy słowa nie przekazują sensu, który powinny przekazywać, należy szczególnie docenić dbałość Doktorantki o kulturę słowa, która widoczna jest na łamach recenzowanej dysertacji. Bardzo wysoko oceniam poziom językowy rozprawy.

Skrupulatna analiza wyników badań własnych umożliwiła Autorce dokonanie weryfikacji przyjętych hipotez szczegółowych, co zostało zamieszczone we Wnioskach stanowiących - ku mojemu zaskoczeniu - 5 podrozdział rozdziału V. Myślę, że korzystniej z uwagi na strukturyzację treści rozprawy i logikę wywodu byłoby weryfikację hipotez przeprowadzić na zakończenie analizy wyników badań empirycznych, a ta miała miejsce w rozdziale IV. I tu usytuowałabym dodatkowy podrozdział. Oczywiście ta uwaga w niczym nie umniejsza wartości części empirycznej. Pragnę podkreślić czytelne i uporządkowane pokazanie analizy empirycznej oraz zauważyć dojrzałość interpretacji Doktorantki z konieczną dozą ostrożności, umiejętność formułowania wniosków o charakterze ogólnym, jako pokłosie weryfikacji postawionych hipotez oraz formułowania postulatów wyprowadzonych z pogłębionej analizy wyników badań, a także znajomości literatury.

Rozdział V zatytułowany *Pedagogia odpowiedzialności w świetle pedagogiki personalistycznej*, zawarty na 26 stronach, przedstawia zarys projektu pedagogii odpowiedzialności i ma szczególną wartość metodyczną, gdyż integruje pedagogiczne elementy teoretyczne i praktyczne w perspektywie stymulowania osiągnięć edukacyjnych. Punktem wyjścia projektu pedagogii Doktorantka uczyniła ukazanie odpowiedzialności jako przymiotu osoby (1). W ten sposób usytuowała wartość odpowiedzialności w pedagogice

personalistycznej i podkreśliła jej integralną więź z rozwojem poszczególnych warstw człowieka: biologiczną, psychiczną, społeczną, kulturową, światopoglądową. Ukazała następnie związki odpowiedzialności z godnością, wolnością i miłością wskazując, że integracja tych przymiotów staje się płaszczyzną wzrostu osobowego (2). Wyniki analiz stały się źródłem wskazań metodycznych dla wychowania ku odpowiedzialności (3). Rozdział wieńczy wypracowanie wskazań dydaktycznych i wychowawczych dla nauczycieli i dla uczniów, których celem jest stymulowanie osiągnięć edukacyjnych poprzez urzeczywistnianie odpowiedzialności (4). Ten fragment doktoratu sprawia, że rozprawa dobrze wpisuje się w wymiar praktyczny pedagogiki.

Doceniając znakomite teoretyczne przygotowanie Doktorantki oraz Jej dobrą orientację metodyczną, pojawia się **pytanie**: jak sprawić, by wychowanie do/ku wartościom, a zwłaszcza do odpowiedzialności nie przerodziło się w indoktrynację, czy psychologiczną manipulację?

Awizowane przez Doktorantkę w *Zakończeniu* kierunki dalszych badań, ich dostrzeżenie i gotowość badawcza do dalszej, systematycznej eksploracji problemów aksjologicznych, dobrze rokują na przyszłość naukową Doktorantki. Pozwalają ufać, że zaszczipiona przez Katedrę Dydaktyki i Edukacji Szkolnej w Instytucie Pedagogiki KUL, a zwłaszcza Panią Promotor, pasja naukowa, będzie pielęgnowana i efektywnie rozwijana, czego życzę Pani Magister słowami ks. Jana Twardowskiego: śmiałego „chodzenia po morzu życia” naukowego.

Sadzę, że oceniana rozprawa doktorska z uwagi na jej walory zasługuje na upowszechnienie w formie publikacji po poddaniu jej starannym zabiegom edytorskim, eliminującym nieliczne usterki stylistyczne, składniowe, interpunkcyjne i literowe.

Konkluzja

Powierzona mi do oceny Uchwałą Rady Instytutu Dyscypliny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z dnia 27 kwietnia 2022 roku rozprawa doktorska s. mgr Iwony Lis: *Urzeczywistnianie wartości odpowiedzialności przez młodzież szkolną jako czynnik warunkujący osiągnięcia edukacyjne. Studium teoretyczno-empiryczne*, jest kompletną warsztatowo pracą awansową. Dowodzi wypróbowania sił Kandydatki w pełnym cyklu poznania naukowego: od teorii problematyki, przez założenia metodologiczne badań własnych, aż po opracowanie ich wyników. Staranna analiza piśmiennictwa fachowego, przemyślnie skonstruowane narzędzia badawcze, rzetelna oraz interesująca analiza wyników badań,

podnoszą walory poznawcze pracy i nadają jej doniosły wymiar praktyczny. Autorka wykazała umiejętność:

- analizowania naukowej literatury z zastosowaniem metody hermeneutyczno-fenomenologicznej,
- projektowania badań własnych oraz ich prowadzenia,
- analizowania, interpretowania i porównywania wyników badań,
- formułowania wniosków,
- doboru i wykorzystania materiału źródłowego,
- poprawnego cytowania
- pisania złożonych tekstów naukowych

Oceniana rozprawa doktorska stanowi udaną próbę samodzielnego rozwiązania oryginalnego problemu badawczego i odpowiada w moim przeświadczeniu wymaganiom ustawowym stawianym kandydatom do stopnia naukowego doktora (art.13.1 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym z dnia 14.03.2003 r.). Dlatego z pełnym przekonaniem **opowiadam się za dopuszczeniem s. mgr Iwony Lis do dalszych etapów przewodu doktorskiego.**

Anna Karpińska

KIEROWNIK
Zakładu Dydaktyki Ogólnej
dr hab. Anna Karpińska
prof. zw. UJ

Białystok, dnia 20 maja 2022 roku